Buluç, B.(2003).Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında eğitim yönetimi işlevlerinin değerlendirilmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 303, 19-29.

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM KURUMLARINDA EĞİTİM YÖNETİMİ İŞLEVLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF EDUCATIONAL MANAGEMENT FUNCTIONS IN VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION INSTITUTIONS

Yrd.Doç.Dr. Bekir BULUÇ

Gazi Üniversitesi,
Teknik Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Öğretim Üyesi

ÖZET

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM KURUMLARINDA EĞİTİM YÖNETİMİ İŞLEVLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmanın genel amacı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarındaki okul yönetimini, eğitim yönetiminin işlevleri açısından analiz ederek, okul yönetimi ve okul içi organizasyonu geliştirmeye yönelik çözüm önerileri geliştirmektir.

Betimleme türünde olan çalışmanın evrenini, Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretim ile ilgili Erkek Teknik, Kız Teknik, ticaret ve Turizm Eğitimi ile Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan öğretim kurumları oluşturmuştur. Çalışmada sunulan bilgiler, ilgili literatür, Kalkınma Planları, Milli Eğitim Şüraları, ilgili yasa ve yönetmeliklerin taranması, sonucu elde edilmiştir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda mesleki ve teknik öğretim kurumlarında eğitim yönetiminin işlevleri eğitim programları, öğrenci hizmetleri, personel hizmetleri, genel hizmetler, bütçe ve finansman olmak üzere beş ana başlık altında incelenmiştir. İnceleme sonucu elde edilen bulgulara göre eğitim yönetimi açısından bu beş konuya ilişkin problemler saptanarak, çözümüne yönelik öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre, mesleki ve teknik öğretim kurum ve programlarında çok parçalı bir yapı görülmektedir. İnsan kaynakları yeteri kadar geliştirilememektedir. Genel hizmetler, bütçe ve finansman konularında aşırı bir merkeziyetçilik ve finansman yetersizliği göze çarpmaktadır. Öğrencilere dönük hizmetler sadece kayıtlı işlemler düzeyinde kalmakta, özellikle mezunlar hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Bu nedenle mesleki ve teknik öğretim kurumlarının, eğitim yönetiminin işlevlerini daha iyi yerine getirebilme amacıyla yeniden düzenlenmesi ve sistemin geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler:

Mesleki ve teknik eğitim

Eğitim yönetimi

Yaygın Eğitim

ABSTRACT

EVALUATION OF EDUCATIONAL MANAGEMENT FUNCTIONS IN VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION INSTITUTIONS

The main purpose of this study is to analyze school management in terms of education management functions in vocational and technical secondary schools attached in Ministry of Education and develop suggestions in order to improve school management and in school organizations.

This is a descriptive type study. The population of this study is educational institutions operated under the control of four general directorates. The data were gathered related literature, development plans, decisions of national education councils, and searching related laws and regulations.

Parallel to the aims of this study, the administrational functions were analyzed under the five major headings: education/training programs, student services, personnel services, general services, and budgetary and financial issues. According to the findings, the problems have been identified and solutions were suggested in accordance with these five areas.

According to the findings, it is seen a multi fragmented structure at programs and institutions of vocational and technical education. Human resources have not been sufficiently developed. There is an excessive centralist structure at general services, budgetary and financial issues and insufficiency in terms of finance. Student services were remained solely as registered activities and there is no sufficient information especially about graduated.

For this reason it is suggested that vocational and technical educational institutions should be restructured and developed in order to carry out functions of educational management/administration efficiently and effectively.

Key Words:
Vocational and technical education
Education management / administration
Non-formal education

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM KURUMLARINDA EĞİTİM YÖNETİMİ İŞLEVLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş

Makro açıdan bakıldığında, toplumun yaratıcı gücünü ve verimini artıran, kalkınma çabasının gerçekleşmesi için gerekli nitelik ve nicelikte elemanların yetişmesini sağlayan ve toplumda kişilerin yeteneklerine göre yetişme imkanı veren en etkili araç eğitimdir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde eğitim hizmeti gibi ekonomik ve sosyal kalkınmanın anahtarı olan bir sektörde kıt olan madde ve insan kaynaklarının etkin kullanımı önemli bir konudur. Bu bağlamda insan kaynaklarının verimliliğini artırmak ve saptanan hedeflere ulaşılmasında mesleki ve teknik eğitime önemli görevler düşmektedir. Mesleki eğitim, ferde iş hayatında geçerliği olan bir meslek için gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlığı kazandırma ve ferdin yeteneklerini, işi bir araç olarak kullanarak çeşitli yönleri ile geliştirme sürecidir (Anonim,1997). Ekonomik kalkınmasını sanayileşmeye dayandırmış olan Türkiye'de, sanayileşme yöntemi, ileri teknoloji kullanan modern endüstrinin gelişmesi doğrultusunda olacaktır. Bunun sonucu ise ekonomik yapıda modern sanayinin egemen olduğu bir düzene ulaşmaktır. Burada eğitim için önemli bir temel ilke ortaya çıkmaktadır. Bu ilke eğitimin modern endüstriye yönelmesidir. Bu ilkeye göre eğitim sisteminde, özellikle mesleki ve teknik eğitimde üretim artışına ve teknolojik gelişmeye ayak uydurması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Özdil, 1990).

Mesleki eğitim karşılıklı etkileşim içerisinde olan iş, insan ve eğitimden oluşan üç boyutlu bir bütündür. İşin ve eğitim sürecine katılacak fertlerin ihtiyaçlarının değişmesi, eğitim programlarını amaç, kapsam ve metot yönünden etkilemekte ve değişmesine neden olmaktadır (Alkan ve arkadaşları,1994). Bu nedenle mesleki ve teknik eğitimin bireylerin ve iş hayatının ihtiyaçlarına, toplumsal dinamiklere uygun şekilde sürekli yenilenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Konunun önemi sürekli olarak Kalkınma Planları ve Milli Eğitim Şüralarında da vurgulanarak, sanayinin mesleki ve teknik öğretim görmüş ara kademe yetişmiş insangücüne büyük ihtiyacı olduğu belirtilerek, bu alanda okullaşma oranının ve kalitenin yükseltilmesi hedeflenmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde mesleki ve teknik ortaöğrenim gören öğrenci sayısının toplam ortaöğrenim gören öğrenci sayısına oranı %20.2 iken (Adem,1982), bu oran Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı sonunda, 2001-2002 öğretim yılında %35 civarına yükselmiştir (Anonim,2001a). Ancak mesleki teknik öğretimde orta öğretim çağ nüfusunun okullaşma oranına bakıldığında bu oranın Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde %21.2, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ise %22.4 olduğu, genel ortaöğretimde ise çağ nüfusunun okullaşma oranının bu dönemde %30.6 olduğu görülmektedir (Anonim, 1989;1995b). Bu rakamlar mesleki ve teknik eğitimde okullaşma oranının nicel olarak henüz istenilen seviyeye ulaşmadığını, okullaşma oranlarında genel ortaöğretim lehine bir gelişmenin bulunduğunu göstermektedir. Halbuki hızla kalkınmayı amaçlayan Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim görmüş ara kademe insangücüne büyük ihtiyaç vardır. Kalkınma sürecinde, doğrudan işe dönük eğitim veren ve sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insangücünü yetiştirmeyi amaçlayan mesleki ve teknik öğretim kurumlarının özel bir yeri vardır. Mesleki ve teknik öğretim kurumlarının bu amacını gerçekleştirmek için çok sayıda okul, yönetici, öğretmen, kuruluş ve örgüt faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla bu denli geniş bir çalışma alanının yönetim ve organizasyonu, örgütsel verimlilik ve amaçlara ulaşma açısından önemlidir. Bu nedenle mesleki ve teknik öğretim kurumlarında eğitim yönetimi ve eğitim yönetiminin işlevleri oldukça önemli hale gelmektedir.

Amaç

Bu çalışmanın genel amacı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarındaki okul yönetimini, eğitim yönetiminin işlevleri açısından analiz ederek, okul yönetimi ve okul içi organizasyonu geliştirmeye yönelik çözüm önerileri geliştirmektir.

Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında;

1. Eğitim yönetiminin işlevleri nelerdir?
2. Eğitim yönetimi işlevlerinin mevcut durumu nedir?
3. Eğitim yönetiminin işlevleri nasıl daha aktif hale getirilebilir?

Yöntem

Betimleme türünde olan çalışmanın evrenini, Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretim ile ilgili, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Erkek Teknik, Kız Teknik, Ticaret ve Turizm Eğitimi ile Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan öğretim kurumları oluşturmuştur. Çalışmada sunulan bilgiler, ilgili literatür, Kalkınma Planları, Milli Eğitim Şüraları, ilgili yasa ve yönetmeliklerin taranması, sonucu elde edilmiş ve çalışmanın amaçları doğrultusunda, literatür, araştırmalar ve plan hedefleri doğrultusunda olması gereken duruma göre yorumlanmıştır.

EĞİTİM YÖNETİMİNİN İŞLEVLERİ

Mesleki ve teknik eğitimde, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek için uygulanması gereken işlevler eğitim programları, öğrenci hizmetleri, personel hizmetleri, genel hizmetler, bütçe ve finansman olmak üzere beş ana başlık altında toplanabilir (Başaran,1988).

Eğitim Programları

Eğitim programları tüm eğitim faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. Okul ortamında meydana gelen tüm etkinliklerin odak noktası olarak eğitim programlarının niteliği, okulun tüm etkinliklerinin niteliğini ve verimliliğini etkiler. Eğitimin gelişmesi, programın gelişmesi ile başlar (Aydın,1994). Varış (1994) eğitim programını, bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitim ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük tüm faaliyetler, Demirel (2000) ise, öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği olarak tanımlamaktadır.

Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim alanında uygulanan program türleri incelendiğinde, programların Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde örgün ve yaygın olmak üzere iki kademede yürütüldüğü görülmektedir. Örgün eğitim faaliyetleri, Erkek Teknik, Kız Teknik, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlükleri bünyesinde yürütülmektedir. Bu birimlere bağlı ve birbirinden bağımsız olarak yapılanmış çok çeşitli okul tipi bulunmaktadır. Bu okullar üç ya da dört yıllık bir süreyi kapsayan, sanayinin gerek duyduğu becerili işgücü ve teknisyen yetiştirme amacına yönelik meslek ve teknik liseleri ile ilave bir yıl hazırlık sınıfı bulunan ve yabancı dil eğitiminin ağırlıkta olduğu Anadolu Meslek ve Teknik liseleridir. Anadolu Meslek ve Teknik liselerinde yabancı dil çoğunlukla İngilizce'dir. Ayrıca yine değişik öğretim dairelerinin bünyesinde bulunan ve son yıllarda yaygınlaştırılmaya

çalışılan çok programlı liseler bulunmaktadır. Tablo 1' de öğretim dairelerine bağlı olarak kurulan örgün meslek, Anadolu Meslek, teknik ve Anadolu Teknik liselerinin bütününde bulunan okul, öğrenci ve öğretmen sayıları sunulmuştur.

TABLO. 1
ÖĞRETİM DAİRELERİNE GÖRE 2000-2001 ÖĞRETİM YILINDA ÖRGÜN MESLEKİ VE TEKNİK ORTAÖĞRETİM KURUMLARININ OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI (Anonim, 2001a).

Öğretim Dairesi	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Erkek Teknik Öğretim	1.070	314.771	23.821
Kız Teknik Öğretim	565	92.300	10.973
Ticaret ve Turizm Öğretimi	550	226.426	10.311
TOPLAM	**2.185**	**633.497**	**45.105**

Mesleki ve teknik öğretim maliyeti yüksek bir öğretim türüdür. Bu alanda halen uygulanan her meslek için bir lise modeli fonksiyonel görülmemektedir. Kaynakların kıt olduğu ve gelişme sürecinde olan Türkiye'de, bilhassa küçük yerleşim birimlerinde bu tür bir yapılanmaya gitmek kaynak savurganlığı anlamına gelmektedir. Bunu önlemek amacıyla Bakanlık, 1989-1990 öğretim yılından itibaren uzun süredir tartışılan çok programlı lise uygulamasına başlamıştır. Bu okullarda üç yıllık öğretim sürecinde genel ve mesleki eğitim programları birlikte uygulanmaktadır. Çok programlı liseler, ortaöğretim çağı gençliğe ilgi ve yetenekleri doğrultusunda genel ve mesleki eğitim programları alanlarında eğitim görme imkanı vermeyi ve kaynak kullanımında verimliliği amaçlamaktadır. Özellikle nüfusu az olan yerleşim birimlerinde program alanlarına göre genel ve mesleki eğitim kurumları açma yerine bu kurumları bir yönetim altında birleştiren çok programlı liselerin tesisi kaynak kullanımında verimliliği oldukça yükseltecektir. 2000-2001 öğretim yılında 362 çok programlı lisede toplam 77.180 öğrenci öğrenim görmekte olup durum Tablo 2'de özetlenmiştir.

TABLO. 2
ÖĞRETİM DAİRELERİNE GÖRE 2000-2001 ÖĞRETİM YILINDA ÇOK PROGRAMLI OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI (Anonim,2001a).

Öğretim Dairesi	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Erkek Teknik Öğretim	151	39.504	3.347
Kız Teknik Öğretim	56	11.712	879
Ticaret ve Turizm Öğretimi	155	25.964	2.019
TOPLAM	**362**	**77.180**	**6.245**

Ancak açılmasının üzerinden yaklaşık onüç yıl geçen çok programlı liseler henüz tam olarak sisteme yerleştirilememiştir. Bu okulların yönetim yapısının farklı farklı öğretim dairelerine bağlı olduğu, merkez teşkilatı içerisinde ayrı bir yapılanmasının olmadığı görülmektedir. Mesleki ve Teknik Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi (METARGEM) tarafından yılında yapılan bir araştırmaya göre de bu okulların sisteme henüz tam olarak yerleşmediği ve birtakım eksiklerin olduğu görülmektedir. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre; Bu okullarla ilgili Bakanlık merkez teşkilatı ve okulların yönetim yapıları yetersizdir. Programlar ihtiyaçları karşılayamamakta, atelye ve eğitim araçları sınırlı, eğitim sürecinde üretim düşük, finansman ve okul çevre ilişkileri ise zayıftır (Anonim,1995a).

Sanayileşme sürecinde olan Türkiye'de yaygın eğitim faaliyetleri ve programları oldukça önemlidir. Bakanlık bünyesinde bu programlar Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülmektedir. Genel müdürlük bu faaliyetlerini çıraklık eğitim merkezleri, halk eğitim merkezleri ve uzaktan mesleki eğitim kurumları vasıtasıyla yürütmektedir. Ülke genelinde bulunan 922 halk eğitim merkezi yaygın eğitim faaliyetlerinin önemli bir bölümünü yürütmektedir. Bu merkezlerde okuma-yazma, mesleki, sosyal ve kültürel kurslar vatandaşların hizmetine ücretsiz olarak sunulmaktadır. 2000-2001 öğretim yılında bu merkezlerde açılan 57.714 kurs ile örgün eğitim dışında kalan 1.217.137 yetişkine eğitim hizmeti götürülmüştür (Anonim, 2001b). Uzaktan eğitimin amacı ise, formal eğitim kurumlarına gidemeyen öğrencilere mesleki eğitim sağlamaktır. Türkiye' de 1995/1996 öğretim yılında kurulan bu sistem farklı meslek alanlarına yönelik programlar uygulamaktadır (Anoniymous,1999a;2001b).

Türkiye endüstrisinin geleneksel yapısı yüzünden çıraklık ve ustalık eğitiminin uzun ve köklü bir geçmişi vardır. Çıraklık eğitim merkezlerinde yürütülen çıraklık eğitimi, çıraklık sözleşmesi esaslarına uygun olarak bir iş yerinde çalışan çırağa, mesleğin bilimsel temelleri ile uygulamasını öğretmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çıraklık eğitiminde, teknik ve teorik dersler Meslek Eğitim Merkezinde öğretmenlerce, uygulamalı eğitim ise iş yerinde eğitici ustalar tarafından verilmektedir. Çıraklık eğitimi; mesleğin türüne göre 3 ila 4 yıl sürmektedir. Çıraklar haftada bir gün çıraklık eğitim merkezine gelerek, yılda 256 saat olmak üzere toplam 832 saat teorik mesleki eğitim görürler. Haftanın 5 günü ise çalıştıkları iş yerine gitmektedirler (Anonymous,1999a). Öğrenciler, isterlerse aynı zamanda açık öğretim lisesine de devam edebilmektedirler. Türkiye'de çıraklık eğitimi ile ilgili sayısal gelişmeler ise Tablo 3' deki gibidir.

TABLO.3
ÇIRAKLIK EĞİTİM MERKEZLERİ İLE İLGİLİ SAYISAL GELİŞMELER (Anonim, 1997;2001a;2001b).

Öğretim Yılı	**İl Sayısı**	**Meslek Sayısı**	**Ç.E.M SAYISI**	**Öğretmen Sayısı**	**Çırak Sayısı**
1996-1997	80	86	312	4.089	195.961
1997-1998	80	86	320	4.122	234.005
1998-1999	80	89	325	4.759	267.074
1999-2000	81	89	330	5.084	228.844
2000-2001	81	109	345	5.165	248.495

Türkiye'de mesleki teknik eğitim kurumlarının programlarının türlerinin saptanması ve bunlarla ilgili programların geliştirilmesi sürecine bakıldığında, sistemde programla ilgili asıl sorumluluğun Bakanlık merkez teşkilatında olduğu görülmektedir. Bakanlık bu yetkisini bir dereceye kadar il Milli Eğitim Müdürlükleri ile paylaşmaya çalışsa bile, merkezin dışında bulunan birimlerin, sistemde bir değişme ve gelişme yapma olanağı hemen hemen hiç yoktur. Temel kararlar merkezde alınmakta ve ilgili birimlerin kararları uygulaması istenmektedir. Okul boyutunda açılacak program türlerinin saptanmasında ve program geliştirme faaliyetlerinin düzenlenmesinde, okul yöneticilerinin ve endüstri kuruluşlarının fazla bir rolü bulunmamaktadır. Ayrıca program geliştirme faaliyetlerinde uzman kişi ve kuruluşlarla işbirliğine gidilmesi çok önemlidir. Ancak burada da mevzuat ve eldeki imkanların sınırlı olması nedeniyle zaman zaman aksaklıklar ortaya çıkmaktadır.

Mesleki ve teknik eğitim kurumları programlarındaki bir başka önemli sorun ise, ortaöğretim sistemi içerisinde çok fazla sayıda okul ve program türü bulunmasıdır. Aynı parçalı yapı Bakanlık merkez teşkilatında da

göze çarpmaktadır. 2000-2001 öğretim yılında mesleki teknik ortaöğretimde sayıları 2.547'i bulan okullarda 20 farklı lise türü bulunmaktadır. Bu okullarda toplam 190 meslek alanı ile ilgili programlar uygulanmaktadır (Anonim,1997;2001a). Bu rakamlara genel ortaöğretimdeki liseler de dahil edilirse okul türü 70'i geçmektedir. Bu durum eğitim sistemini oldukça karmaşık ve yönetilmesi güç hale getirmektedir.

Öğrenci Hizmetleri

Eğitim örgütünde eğitim programlarına göre eğitilecek olanlar öğrencilerdir. Yönetim bilimine göre öğrenciler eğitim örgütünde işlenecek ham maddedir. Bu yüzden öğrenciler aslında üretim programının bir parçasıdır (Başaran,1988). Öğrenci hizmetleri, öğrencinin okula kayıt olduğu andan başlayarak, okulda öğrenci için yapılacak tüm özlük ve eğitim işlerini kapsar. Ayrıca öğrencinin mezun olduktan sonra izlenmesi görevi de öğrenci hizmetlerinin kapsamındaki işlerdendir. Okul yönetiminin öğrencilere yönelik sağladığı hizmetlerin kapsamı yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiştir.Öğrencilere yönelik bu hizmetler; öğrenci kayıt ve kabulü, öğrenci devamı, sınıf geçme, öğrenci başarısı, öğrenci kaydının silinmesi, mezunları izleme, disiplin, öğrenci sağlığı, beslenme, rehberlik ve yöneltme hizmetleri olarak sıralanabilir.

Bunun yanında okul yönetiminin öğrenciler hakkında bilmesi gereken bazı önemli özellikler vardır. Bunlar, öğrencinin okula gelmeden önceki durumu (ev hayatı ve içinde yetiştiği çevre, daha önce öğrenim gördüğü okullar ve öğrencinin buradaki başarı durumu), öğrencinin fiziksel ve sağlık durumu, heyecanları, öğrencinin işe karşı gösterdiği ilgi ve çalışma alışkanlığı, özel yetenekleri ve başarı gösteremediği hususlar, öğrencinin zihinsel yetenekleri olarak sıralanabilir. Başaran'ın (1998) belirttiği gibi, tüm eğitim örgütü öğrenciler olduğu için vardır. Bu yüzden eğitim yönetiminin odak noktası öğrencilerdir. Bir başka deyişle tüm eğitim işleri ve olanakları, öğrencilere daha iyi bir eğitim ortamının hazırlanması için yönetilmelidir.

Yukarıda belirtilen konularla ilgili gerekli hazırlık, uygulama ve değerlendirmelerin yapılması konusunda Bakanlık okul yönetimlerini sorumlu tutmuştur. Ancak yapılan uygulamalara bakıldığında, okul yönetimlerinin bu konulara gerekli önemi vermediği, faaliyetlerin istenilen düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Öğrenciler ile ilgili hizmetlere yönelik faaliyetlere ilişkin bilgiler özellikle öğrencinin okula kayıt döneminde toplanmakta, ancak bu bilgiler daha sonra sürekli güncellenmemekte ve izlenmemektedir. Halbuki bir okulun başarısı, öğrencilerin başarısıyla yakından ilgilidir. Öğrencilerin başarısında ise onların tüm özelliklerinin en iyi şekilde bilinmesi ve eğitim faaliyetlerinin bu doğrultuda yapılması bilinen bir gerçektir. Bu nedenle okul yönetimi eğitim öğretim sürecini sadece sınıf ya da iş ortamında verilen eğitim ile sınırlı görmeyip, eğitim ve öğretimde etkili olan öğrencilere yönelik tüm faktörleri göz önünde bulundurmalıdır.

Personel

Eğitim yönetiminin en önemli işlevlerinden birisi de personel faktörüdür. Personelin niteliğini ve verimliliğini artırmak için yapılması gereken temel görev ise onun rasyonel şekilde yönetilmesidir. Personel yönetimi ya da son yıllardaki deyimiyle insan kaynaklarının yönetimi kapsamı oldukça geniş ve uzmanlık gerektiren bir süreçtir. İnsan kaynaklarının yönetimi merkeze insanı alması bakımından personel yönetiminden daha kapsamlı ve geniş bir kavramdır. Bu alanın kapsamına; kurumun ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarının planlanması, seçilmesi ve atanması, geliştirilmesi, çalışanlara yapılacak ödemeler ve sonuçta personelin örgütten emekli edilmesi gibi faaliyetler girmektedir (Açıkalın,1994). Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında bu işlev

Bakanlık merkez teşkilatındaki çeşitli birimler tarafından yerine getirilmektedir. Okul boyutunda ise, eğitim yöneticilerinin bu tür yönetim uygulamalarına müdahale şansı çok azdır. Okul yönetiminin insan kaynaklarının yönetimindeki görev ve sorumluluklarının kapsamı, okul ve okulda çalışan personel ile sınırlı bulunmaktadır.

Mesleki ve teknik eğitim okullarının işleyişi, diğer okullara nazaran içerik bakımından daha farklıdır. Çünkü bu okullarda hem eğitim hem de üretim yapılmaktadır. Bu nedenle mesleki teknik eğitim kurumlarında çalışan personelin verimli bir şekilde yönetimi önemli bir konu olmaktadır (Gürsel,1997). Okul boyutunda personel yönetiminin işlevleri, birinci derecede eğitim öğretim ile ilgili personel olan öğretmenler olmak üzere diğer tüm personelin işe başlaması, adaylık süreci ve aday memurların yetiştirilmesi, özlük hakları (personelin hizmet güvenliği, izin hakları, aylık hakkı, yolluk hakkı, ve diğer sosyal haklar), sağlık ve iş güvenliği, sicil ve disiplin işleri, personelin izlenmesi ve denetlenmesi gibi işlerin yürütülmesi ile ilgili faaliyetlerden oluşmaktadır.

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında eğitim yönetiminin ilgili olduğu en önemli personel grubu öğretmenlerdir. 2000-2001 öğretim yılında ülke genelinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı toplam 2.892 mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu ve çıraklık eğitim merkezlerinde toplam 56.860 öğretmen görev yapmaktadır. Bu sayı, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde tüm eğitim kademelerinde görev yapan toplam 523.563 öğretmenin, yaklaşık %11'i ne denk düşmektedir (Anonim,2001a). Bu azımsanamayacak bir sayıdır ve bu kadar öğretmenin yönetim ve denetimi personel yönetimi açısından oldukça önemlidir. Öğretmenlerin öğretim dairelerine göre dağlımı ise tablo 4'deki gibidir.

TABLO.4
ÖĞRETİM DAİRELERİNE GÖRE OKUL, MÜDÜR VE ÖĞRETMEN SAYILARI
2000-2001 ÖĞRETİM YILI (Anonim,2001a; 2001b).

Öğretim Dairesi	Okul Sayısı	Okul Müdürü Sayısı	Öğretmen Sayısı
Erkek Teknik Öğretim	1.221	1.221	27.168
Kız Teknik Öğretim	621	621	11.852
Ticaret ve Turizm Öğretimi	705	705	12.330
Çıraklık Eğitim Merkezi	345	345	5.165
TOPLAM	**2.892**	**2.892**	**56.860**

Eğitim kurumlarında eğitim yönetiminin personel ile ilgili en önemli görevlerinden biri de sistemdeki insan kaynaklarının geliştirilmesidir. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi, personelin kuruma girişinden ayrılıncaya kadar geçen sürede performansın artırılması için yönetimce girişilen etkinliklerin tümü (Açıkalın,1994) olarak tanımlanmaktadır.

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında insan kaynaklarının geliştirilmesi ile ilgili görevlerin ağırlıklı olarak Bakanlık merkez teşkilatı içerisinde yer alan Hizmetiçi Eğitim Daire Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Birimin faaliyetleri incelendiğinde, değişik konularda yılda yaklaşık 400 faaliyet düzenlendiği ve bu faaliyetlere ortalama 20.000 personelin katıldığı görülmektedir. Bakanlığın personel sayısı göz önünde bulundurulduğunda bu sayının çok yetersiz olduğu bir öğretmene mesleki yaşamı boyunca sadece bir kez bu tür faaliyetlere katılma şansı düştüğü anlaşılmaktadır (Anonim, 2001b). Eksikliği hisseden Bakanlık, görevin bir kısmını il ve ilçelere devretmiş ve geliştirme faaliyetlerini buralarda yürütmeye başlamıştır. Ancak burada da yine merkeziyetçilikten vazgeçilmemiş, eğitim programlarının içerik ve kapsamı yine merkezden tayin edilmektedir. Bu programlarda sorumluluk il ve ilçe eğitim yöneticileri ile okul yönetimlerine verilmiştir. Ancak

buradaki en önemli sorun bu kişilerin insan kaynaklarını geliştirme alanı ile ilgili bilgi, beceri ve uygulama eksikliği ile eğitici personelin sağlanması konusunda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda 2001 yılında 6.215 eğitim faaliyeti düzenlenmiş ve 225.490 kişi bu tür faaliyetlere katılmıştır.

Genel Hizmetler

Eğitim yönetiminin işlevlerinden biri de genel hizmetler konusudur. Eğitim kurumlarında doğrudan eğitim-öğretim hizmetlerine yönelik olmayan ancak okulun bütününü ilgilendiren hizmetler vardır. Bu hizmet kapsamına giren yerleri; eğitim ortamı ile ilgili hizmetler, eğitime yardımcı hizmetler ve işletmeye yönelik hizmetler olarak sınıflamak mümkündür. *Eğitim ortamı ile ilgili hizmetler*; okul binası, derslikler, atölye ve lâboratuarlar, kütüphane, sergi salonları, eğitsel kol odaları, spor salonları, *eğitime yardımcı yerler;* yemekhaneler, ambar ve depolar, arşiv, öğrenci yurtları ve personele sağlanan lojmanlardır. *İşletmeye yönelik hizmetler* ise; eğitim öğretim ortamının donatımı, buraların temizlik ve havalandırması, ısıtma, aydınlatma, bakım, onarım, koruma ve ayniyat işlerinden oluşmaktadır.

Genel hizmetlerin yönetimi, okullar bazında okul yönetiminin görevi olmasına rağmen, yönetim bu konularda aşırı derecede üst yönetim organlarına bağımlıdır. Çünkü bu yerlerin yapılması, gerekli araç, gereç ve donatımın sağlanması öncelikle ilgili kurumların dolayısıyla Bakanlığın bütçesi ile ilgilidir. Bakanlık eğitim, öğretim kurumlarının her türlü makine, teçhizat, araç-gereç ve donatım gereksinimlerini karşılamak amacıyla 81 il ve 1 ilçede Eğitim Araçları ve Donatım Merkezi ile Ankara ve İstanbul'da 1. Akşam Sanat Okulunu (genel depo) kurmuş ve buralar vasıtasıyla ihtiyaçları gidermeye çalışmaktadır. Bu amaçla 2001 yılı verilerine göre genel bütçeden yaklaşık 94.955 trilyon lira, 3418 sayılı yasayla sağlanan ek kaynaktan 884.6 milyar lira ve Çıraklık, Mesleki ve Teknik Öğretimi geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonundan (3308) 6.586 trilyon lira olmak üzere toplam 101.541 trilyon lira harcama yapmıştır (Anonim,2001a). Fakat mesleki ve teknik öğretim kurumlarının sayısı göz önünde bulundurulduğunda bütçeden ayrılan pay ile bu okulların donatım ve tefrişinin istenilen nitelikte olmasını sağlamak mümkün görülmemektedir. Bakanlığa bağlı kurumlardan METARGEM'in yaptığı araştırmalarda da okullarda yapı, araç, gereç ve donanıma yönelik eksiklikler olduğu vurgulanmaktadır (Anonim,1995a;1996).

Ancak okul sayısının ve program çeşitlerinin fazlalığı nedeniyle ne kadar kaynak ayrılırsa ayrılsın ihtiyaçları hiç bir zaman tam olarak gidermek mümkün değildir. Bu nedenle il ve ilçe merkezlerinde okulların ve binaların diğer eğitim kurumları ile ortak kullanımı amacıyla çalışmaların yapılması ya da çok programlı lise örneğinde olduğu gibi bir yapılanmaya gidilmesi gerekmektedir. Bunun yanında eğitim öğretim kurumlarının kurulması, donatım ve diğer ihtiyaçlarının karşılanmasında özel sektör kurumlarının, ilgili sivil toplum örgütlerinin ve çevrenin katkılarının sağlanmasına ağırlık verilmelidir. Bu amaçla bir özel sektör kurumunun eğitime katkı amacıyla yaptırdığı okullar için seçtiği "**yap, devret, sahip çık**" sloganının tüm özel sektör kurumlarınca benimsenmesi için Bakanlıkça gerekli girişim ve teşviklerde bulunulması, bu tür faaliyetlerin onore edilmesinin Bakanlığın bu konudaki yükünü oldukça hafifleteceği düşünülmektedir.

Bütçe Ve Finansman

Mesleki ve teknik eğitim, genel eğitime göre daha yüksek maliyetli bir eğitim türüdür. Adem'in (1995) araştırmasına göre genel liselerdeki öğrenci maliyetleri ile karşılaştırıldığında erkek teknik öğretim 3.25, kız

teknik öğretim 5.85, ticaret turizm öğretimi 2.11 kat daha pahalıdır. Maliyetlerin yüksekliği ve özel sektöre bağlı ortaöğretim kurumlarının azlığı, mesleki ve teknik eğitimde yeni finansman kaynakları bulma konusunu gündeme getirmektedir.

Son on yıldaki Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin G.S.M.H içindeki payı ortalama %2.38'dir. Bakanlık bütçesinin konsolide bütçeye oranı ise %9.74'tür. Bu durum 1989-1998 yılları arasında ortalama 11.04 iken (Anonim,1998), bu tarihten sonra konsolide bütçe içindeki oranı daha da düşmeye başlamıştır. Türkiye'de eğitim kurumlarındaki öğrenci sayıları göz önünde bulundurulduğunda, bu rakamların yetersiz olduğu ve artan öğrenci nüfusu için yatırım yapmanın bir hayli güç olduğu görülmektedir. 1992-2002 yılları arasındaki Bakanlığın yatırım ödeneğinin konsolide bütçedeki oranlarına bakıldığında ortalama %16.15 olduğu (Anonim,2001a), 1987 yılına kadar ise bu oranın 10.15 civarında olduğu görülmektedir (Anonim,1998). Aradaki yaklaşık % 6'lık atışın ise bu tarihten sonra çıkarılan 8 yıllık zorunlu temel eğitim kanunu kapsamında yaratılan kaynaklardan yatırıma kaynak aktarılmasından kaynaklandığı görülmektedir. Yinede bu oranın çok fazla yüksek olmadığı düşünülmektedir. Tablo 5, son on yılda Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinin G.S.M.H ve konsolide bütçe içindeki yüzdelik paylarını göstermektedir.

TABLO.5
SON ON YILDA MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BÜTÇESİNİN G.S.M.H VE KONSOLİDE BÜTÇE İÇİNDEKİ YÜZDELİK PAYLARI (Anonim,2001a).

Yıllar	GSMH'ya Oranı	Konsolide Bütçe Oranı
1992	2.75	14.56
1993	2.88	14.35
1994	2.41	11.36
1995	1.73	10.17
1996	1.71	7.21
1997	1.76	8.05
1998	2.53	8.40
1999	2.70	7.85
2000	2.70	7.13
2001	2.63	8.37
Ortalama	2.38	9.74

Bu olumsuzlukları gidermek için, TÜSİAD'ın mesleki ve teknik eğitim için hazırladığı raporda da belirtildiği gibi, ülkemizde kişi başına düşen yaklaşık 75 dolarlık kamu eğitim harcamasıyla eğitim hizmetlerinin finansmanını sağlamak zordur. Özellikle mesleki ve teknik eğitimin maliyetini paylaşmak için iş çevreleri de bazı sorumluluklar üstlenmek zorundadır (Anonim,1999b). Bu konuda yasal düzenlemeler yapılarak, işverenler için özendirici olacak biçimde, fon katkısı ya da maliyet paylaşımı gibi uygulamalara geçme gereği vardır. Böylelikle eğitime kendi kaynaklarından finansman desteği sağlayan iş dünyası, şu anda çok fazla söz sahibi olmadığı okulların yönetiminde ve program uygulamalarında daha fazla söz sahibi olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Türkiye, kalkınma sürecinde olan ve nüfusu hızla artan bir ülkedir. Hızla kalkınan ve sanayileşen ülkemizde her yıl yaklaşık 1 milyon genç eğitim sistemine katılmakta ve bu durum her geçen gün daha fazla imkan ve kaynakları eğitime ayırmayı gerektirmektedir. Nüfusun yaklaşık %51'inin çocuk ve gençlerden oluştuğu Türkiye'de, insan kaynaklarının, kalkınma hedefleri doğrultusunda yetiştirilmesi, kalkınmanın hızlandırılması, istihdam olanaklarının geliştirilmesi ve bu potansiyelin üretime dönüştürülmesinde mesleki ve teknik eğitime önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle sanayinin gelişmesinde bir alt yapı yatırımı olan mesleki ve teknik eğitime gerekli önemin verilmesi ve bu sistemin etkinliğinin artırılması zorunlu görülmektedir.

Bu bölüme kadar özetlenen gelişmeler ışığında mesleki ve teknik eğitimin çeşitli sorunlarına çözüm yolları bulunması gerektiği ortadadır. Mesleki ve teknik öğretim kurumlarında eğitim yönetimi süreci kapsamı içerisinde yer alan eğitim programları, personel, öğrenci hizmetleri, genel hizmetler, bütçe ve finansman gibi konularda bir takım problemler bulunmaktadır. Avrupa Birliğine adaylığın gündemde olduğu bu dönemde, Avrupa birliğine girişin ön koşulu olan sanayileşme ve nitelikli insan kaynağının sağlanması ve yetiştirilmesi amacıyla, mesleki ve teknik eğitim sisteminin ve buna bağlı olarak, okulların yönetim yapılarını çağdaş standartlara uygun şekilde şimdiden rasyonel bir şekilde planlamak ve değiştirmek gerekmektedir. Bu faaliyetlerin başarısı ise mesleki ve teknik eğitim ile ilgili her türlü kişi ve kuruluşların öngörülen stratejilerin uygulanması sürecinin her aşamasına katılımı ve işbirliği ile mümkün olacaktır.

Öneriler

Bu çalışmada incelenen konulara dayalı olarak, mesleki ve teknik öğretim kurumlarında eğitim yönetimi ve kurum içi organizasyonun geliştirilmesine yönelik aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

1. Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik öğretim okulları bugünkü parçalı yapıdan kurtarılarak, birlik içinde çeşitliliği yansıtan, kaynak kullanımında verimliliği getiren, yeterliğe dayalı çok amaçlı bir yapılanmaya dönüştürülmelidir. Farklı amaçlara göre düzenlenmiş ve program çeşitliliğine yer veren bu okullar tek bir yönetim çatısı altında toplanmalıdır.

2. Mesleki ve teknik öğretim sisteminin karar, planlama, uygulama, yönetim, denetim, finansman ve program geliştirme dahil her aşamasına işveren ve işçi kuruluşları, üniversiteler, meslek kuruluşları, öğrenci, öğretmen ve veli temsilcileri, gönüllü kuruluşlar gibi ilgili tüm tarafların aktif şekilde katılması sağlanmalıdır.

3. İş çevrelerinin eğitim sisteminin çıktısını kullanan kesim olarak maliyetlerin paylaşılmasına katkılarının yolları düşünülmeli, bu konuda katılımcı yaklaşımlar geliştirilmelidir. Bununla birlikte eğitim faaliyetlerinin finansmanında okullardaki döner sermaye işletmelerinden de etkili şekilde yararlanılmalıdır.

4. Son yıllarda il düzeyinde başlanan hizmetiçi eğitim çalışmalarına genişletilerek devam edilmelidir.

5. Okul yönetimlerine işçi ve işveren temsilcileri, veli, öğretmen, öğrenci ve yerel yönetim temsilcilerinin katılımları ve katkıları sağlanmalıdır.

6. Örgün ve yaygın mesleki teknik öğretim kurumları arasındaki işbirliğinin sağlanması ve kurum imkanlarının ortak kullanımı için yasal düzenlemelerin yanında, kurum yöneticilerinin bu yöndeki olumsuz tutum ve davranışları hizmetiçi eğitim yoluyla giderilmeli, benim okulum değil, bizim okulumuz kavramı ön plana çıkarılmalıdır.

KAYNAKLAR

Açıkalın, A. (1994). **Çağdaş Örgütlerde İnsan Kaynağının Yönetimi.** Ankara; Pe-Gem Yayınları, Yayın No:7.

Adem, M. (1982). **Kalkınma Planlarında Eğitimimizin Hedefleri ve Finansmanı.** Ankara; A.Ü, Eğitim Fakültesi Yayınları, Yayın No:109.

Adem, M. (1995). **Demokratik, Laik, Çağdaş EĞİTİM POLİTİKASI**. Ankara; Şafak Matbaacılık.

Alkan, C.; Doğan ,H ve Sezgin, S:İ. (1994). **Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları**.Ankara; G.Ü Yayınları, Yayın no:188.

Anonim. (1989). **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı**. Ankara; DPT Yayınları, Başbakanlık Basımevi.

Anonim. (1995a). **Çok Programlı Lise Uygulamasının Değerlendirilmesi**. Ankara;METARGEM Yayınları, Yayın No:4.

Anonim. (1995b). **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**. Ankara; DPT Yayınları, DPT Basımevi.

Anonim. (1996). **Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul ve İşletmelerde Beceri Eğitiminin Değerlendirilmesi**. Ankara; METARGEM Yayınları, Yayın No:10.

Anonim. (1997). **Mesleki ve Teknik Öğretim Programları Tanıtım Rehberi**. Ankara; METARGEM Yayınları.

Anonim. (1998). **Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler. Milli Eğitim**. Ankara;MEB Yayınevi.

Anonim. (1999b).**Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması**. TÜSİAD Raporu. İstanbul.

Anonim. (2 001a**). Milli Eğitim Sayısal Veriler**. Ankara: APK Yayınları.

Anonim. (2001b). **2002 Yılı Başında Milli Eğitim**. Ankara;MEB, APK Yayınları.

Anoniymous.(1999a). **Vocational and Technical Education in The Turkish Education System**. Ankara;MEB Yayınları.

Aydın, M. (1994). **Eğitim Yönetimi**. Ankara; Hatipoğlu Matbaası.

Başaran, İ. (1988). **Eğitim Yönetimi**. Ankara; Gül Yayınevi.

Demirel, Ö. (2000**). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara; Pegem Yayınları.

Gürsel, M. (1997). **Okul Yönetimi**. Konya; Mikro Yayınları, Yayın no:1.

Milli Eğitim Şüraları. 14-15-16.

Özdil, İ. (1990). **Mesleki ve Teknik Eğitim, Sorunlar, Çözümler**. Ankara; MEB Yayınları.

Varış, F. (1994). **Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler**. Ankara; Alkım Yayıncılık.